

Dış ticaret ve lojistiğin tarafları

İhracatçı, forwarder, NVOCC, armatör, acente, gümrük müşaviri: kim ne yapar, hangi belgeyi verir?

Hazırlayan: Özgür Konakcı · Seviye: Başlangıç · Sürüm: 13 Ekim 2026

Çevrimiçi ve interaktif sürüm: <https://ozgurkonakci.com/rehber/dis-ticaret-ve-lojistik-taraflari/>

KISA CEVAP

Bir dış ticaret sevkiyatında iki ana taraf (satıcı ve alıcı) ile onlara hizmet veren araçlar bulunur. Freight forwarder taşımayı organize eder; armatör (gemi işleten taşıyıcı) yükü taşır; NVOCC gemi işletmeden kendi konşimentosunu düzenleyen taşıyıcıdır; gemi acentesi armatörü limanda temsil eder; gümrük müşaviri gümrük beyannamesini verir. Kimin kime karşı sorumlu olduğunu, aralarındaki sözleşme ve düzenlenen belge belirler.

Neden önce tarafları bilmek gerekir?

Dış ticarete bir yük, satıcının deposundan alıcının deposuna gidene kadar çoğu zaman on farklı şirketin elinden geçer. Bir sorun çıktığında ilk soru hep aynıdır: **Kim, kime karşı, hangi sözleşmeye dayanarak sorumlu?** Bu sorunun cevabı tarafların rolünü ve aralarındaki belgeleri bilmekten geçer.

Bu konuda tarafları üç grupta ele alıyoruz: **ticaretin tarafları** (malı alıp satanlar), **taşımanın tarafları** (malı taşıyan ve taşımayı organize edenler) ve **destek hizmeti verenler** (gümrük, banka, sigorta, ekspertiz).

Taraf haritası

Harita, denizyolu ile yapılan tipik bir konteyner ihracatını gösterir.

Taraf	Rolü	Sözleşme ilişkisi	Belgeler
Satıcı / gönderici	Malı satar ve (C ve D kurallarında) taşıma sözleşmesini yapar. Konşimentoda gönderici olarak yer alır.	Alıcı (satış sözleşmesi), forwarder veya taşıyıcı (taşıma sözleşmesi)	Ticari fatura, çeki listesi, konşimento talimatı, VGM
Gümrük müşaviri (çıkış)	İhracat beyannamesini gönderici adına verir.	Gönderici (temsil sözleşmesi)	İhracat beyannamesi
Kara taşıyıcısı (ön taşıma)	Boş konteyneri depodan alır, yükleme yerine getirir ve dolu konteyneri terminale teslim eder.	Forwarder veya taşıyıcı (merchant / carrier haulage)	Taşıma irsaliyesi / CMR

Taraf	Rolü	Sözleşme ilişkisi	Belgeler
Freight forwarder	Taşımayı organize eder: yer ayırtır, belgeleri hazırlar, kara taşıması, gümrük ve sigortayı koordine eder. Kendi konşimentosunu düzenlerse taşıyıcı gibi sorumlu olabilir.	Gönderici veya alıcı (müşteri); armatör (yer alımı)	House B/L (HBL), FBL, booking teyidi
NVOCC	Gemi işletmeden taşıyıcı sıfatıyla hizmet verir; armatörden yer alır, müşterisine kendi konşimentosunu verir.	Müşteri ve armatör	House B/L
Armatör / taşıyıcı	Gemiye işletir ve yükü limandan limana taşır.	Konşimentodaki gönderici (çoğu zaman forwarder)	Master B/L (MBL), seawaybill, varış ihbarı
Gemi acentesi	Armatörü limanda temsil eder; booking, konşimento, ordino ve liman işlemlerini yürütür.	Armatör (acentelik sözleşmesi)	Konşimento (armatör adına), ordino
Terminal işletmecisi	Konteyneri gemiye yükler, boşaltır ve depolar; ardiye ücretini alır.	Armatör (elleçleme); yük sahibi (ardiye)	Giriş-çıkış (EIR) kayıtları
Alıcı	Malı satın alır ve varışta teslim alır. F grubu kurallarda taşıma sözleşmesini o yapar.	Satıcı (satış sözleşmesi)	Akreditif talimatı, ithalat belgeleri
İhbar tarafı	Yük vardığında taşıyıcının haber verdiği taraf. Teslim alma hakkı yoktur.	—	Varış ihbarını alır
Gümrük müşaviri (varış)	İthalat beyannamesini alıcı adına verir, vergileri öder ve yükü gümrükten çeker.	Alıcı	İthalat beyannamesi
Bankalar	Akreditif ve vesaik mukabili ödemede belgeleri inceler ve ödemeye aracılık eder.	Alıcı (amir banka), satıcı (lehtar)	Akreditif, ödeme talimatı
Sigortacı ve eksper	Sigortacı poliçeyi düzenler ve hasarı öder; eksper hasarın nedenini ve tutarını tespit eder.	Sigorta ettiren (satıcı veya alıcı)	Sigorta poliçesi / sertifikası, ekspertiz raporu

Ticaretin tarafları

- **Gönderici (shipper):** Taşıma sözleşmesinde yükü taşıyıcıya teslim eden taraf. Çoğunlukla ihracatçıdır ama her zaman değil; örneğin EXW satışta konşimentoda gönderici olarak alıcının forwarder'ı da yer alabilir.
- **Alıcı (consignee):** Yükü varışta teslim almaya yetkili taraf. Akreditifli işlemlerde konşimento çoğu zaman bankanın emrine düzenlenir; bu durumda bankanın ciro etmesi gerekir.
- **İhbar tarafı (notify party):** Yük vardığında taşıyıcının haber verdiği taraf. Teslim alma hakkı vermez, yalnızca bilgilendirilir.

Satış sözleşmesinin tarafları (satıcı ve alıcı) ile taşıma sözleşmesinin tarafları (gönderici ve taşıyıcı) aynı kişiler olmak zorunda değildir. Incoterms kuralı, taşıma sözleşmesini kimin yapacağını belirler: F grubunda

alıcı, C ve D grubunda satıcı.

Taşımanın tarafları

Armatör / taşıyıcı (carrier, shipowner): Gemiği işleten ve yükü filen taşıyan şirkettir. Düzenli seferlerle konteyner taşıyan şirketlere hat taşıyıcısı (liner) denir. Armatör kendi konşimentosunu (master B/L, MBL) düzenler.

Freight forwarder (taşıma işleri organizatörü): Taşımayı müşteri adına organize eder. Taşıyıcıyı seçer, yer ayırtır, belgeleri hazırlar; kara taşıması, gümrük ve sigorta gibi hizmetleri tek elden koordine eder. Forwarder kendi adına konşimento (house B/L, HBL) düzenlediğinde müşterisine karşı taşıyıcı gibi sorumluluk üstlenebilir.

NVOCC (Non-Vessel Operating Common Carrier): Gemi işletmeden taşıyıcı sıfatıyla hizmet veren şirkettir. Armatörden yer satın alır ve müşterisine kendi konşimentosunu verir. Terim ABD mevzuatından gelir; pratikte birçok forwarder aynı zamanda NVOCC'dir.

Gemi acentesi (shipping agent): Armatörü bir limanda temsil eder. Yer ayırtma, konşimento düzenleme, ordino (teslim belgesi) verme ve liman işlemlerini yürütür.

Terminal işletmecisi ve istifçi (stevedore): Konteyneri gemiye yükler, gemiden boşaltır, terminalde depolar. Ardiye ücretini terminal işletmecisi alır.

Kara ve demiryolu taşıyıcıları: Konteyneri limana getiren (ön taşıma) ve limandan alıcıya götüren (son taşıma) taşıyıcılardır.

Destek hizmeti verenler

- **Gümrük müşaviri (customs broker):** Gümrük beyannamesini yükümlü adına veren ve Ticaret Bakanlığı'ndan izin almış meslek mensubu. Yükümlü beyannameyi kendisi de verebilir; uygulamada firmalar çoğunlukla gümrük müşaviriyle çalışır.
- **Bankalar:** Akreditif ve vesaik mukabili ödemede belgeleri inceler, ödemeye aracılık eder.
- **Sigortacı:** Kargo sigortası poliçesini düzenler; hasarda tazminatı öder ve taşıyıcıya rücu eder.
- **Eksper (surveyor):** Hasarın nedenini ve tutarını tespit eder; yükleme öncesi kontrol (gözetim) de yapabilir.

3PL ve 4PL

3PL (third-party logistics) depolama, dağıtım ve taşıma gibi lojistik hizmetleri bir müşteri adına üstlenen hizmet sağlayıcıdır. **4PL** ise kendi varlığı olmadan, birden fazla 3PL ve taşıyıcıyı müşteri adına yöneten, tedarik zincirinin tamamını koordine eden yapıdır. Bu terimlerin tanımları sektörde birebir standart değildir; teklif ve sözleşmede kapsamın ayrıca yazılması gerekir.

Kendinizi test edin

1. Bir forwarder, müşterisine kendi adına konşimento düzenledi; yük yolda hasar gördü. Müşteri tazminat için önce kime başvurur? (Cevap: Kendi konşimentosunu düzenleyen forwarder'a. Forwarder da kendi sözleşmesine göre armatöre rücu eder.)
2. İhbar tarafı yükü teslim alabilir mi? (Cevap: Hayır. İhbar tarafı yalnızca bilgilendirilir; teslim alma hakkı alıcıya veya konşimentonun meşru hamiline aittir.)
3. FOB satışta taşıma sözleşmesini kim yapar? (Cevap: Alıcı. F grubu kurallarda ana taşımayı alıcı ayarlar ve öder.)

Sık sorulan sorular

Freight forwarder ile armatör arasındaki fark nedir?

Armatör gemiyi işleten ve yükü fiilen taşıyan taraftır. Freight forwarder ise taşımayı müşteri adına organize eder: taşıyıcıyı seçer, yer ayırtır, belgeleri ve gümrük, sigorta, kara taşıması gibi hizmetleri koordine eder. Forwarder kendi konşimentosunu (HBL) düzenlediğinde müşterisine karşı taşıyıcı gibi sorumluluk üstlenebilir.

NVOCC nedir?

NVOCC (Non-Vessel Operating Common Carrier), gemi işletmeden taşıyıcı sıfatıyla hizmet veren ve kendi konşimentosunu düzenleyen şirkettir. Armatörden yer satın alır ve müşterisine kendi adına taşıma taahhüt eder. Terim ABD mevzuatından gelir; birçok forwarder NVOCC olarak da çalışır.

Notify party (ihbar tarafı) kimdir?

Yük varış limanına geldiğinde taşıyıcının haber verdiği taraftır. Çoğu zaman alıcı veya alıcının gümrük müşaviridir. Konşimento bir bankanın emrine düzenlendiğinde, alıcıya ulaşmanın yolu genellikle ihbar tarafıdır.

KAYNAKLAR

FIATA — International Federation of Freight Forwarders Associations — <https://fiata.org/>

T.C. Ticaret Bakanlığı — gümrük müşavirliği ve gümrük işlemleri — <https://ticaret.gov.tr/>

Bu rehber eğitim amaçlıdır ve yazarın kişisel görüşlerini yansıtır; KINAY'ın kurumsal görüşü değildir. Sözleşme, gümrük ve finans kararlarında güncel resmî kaynaklara ve uzmanlara başvurun. Incoterms® Uluslararası Ticaret Odası'nın (ICC) tescilli markasıdır.

© 2026 Hakan Özgür Konakçı · ozgurkonakci.com. Bu belge, kaynak (ozgurkonakci.com) gösterilerek eğitim amaçlı paylaşılabilir ve çoğaltılabilir; ticari amaçla kullanılamaz.